

прошлом опыте. Причем, не имея решимости конструктивно решить личностную проблему, он стремится привлечь к себе внимание или ищет способы решить текущие затруднения путем манипулирования людьми. Потому что, когда человек действительно решил измениться, он не манифестирует это, а совершает поступки, которые выглядят не эгоцентрично, а как путь к себе и к людям; к истинной любви к себе и к окружающим. Если любовь есть, ее хватает и на себя и на окружающих и на дело, которым ты занимаешься и на весь мир!

Список использованной литературы:

1. Выготский Л.С. О природе эгоцентрической речи
2. Ильин И.А. О духовности инстинкта / И.А. Ильин // Собр. соч.: в 10 т. - Т. 5. -М., 1996.
3. Пиаже, Жан. Речь и мышление ребенка. — Римис, 2008. — 448 с.
4. Хрестоматия по общей психологии. Выпуск III. Субъект познания/ Ответственный редактор В.В.Петухов, Редакторы-составители Ю.Б.Дормашев, С.А.Капустин. – М., 1998.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ЧАСОВОЇ ПЕРСПЕКТИВИ І УСВІДОМЛЮВАНИХ ЦІЛЕЙ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ОНТОГЕНЕЗУ

Ружицька М.С., м. Одеса,

Одеський національний університет імені І.І.Мечникова

Категорія часу завжди була важливою для розуміння життя людини і світу. У психології інтерес до проблем, пов'язаних з часовими аспектами людського існування зростає протягом усього ХХ століття, але особливо стрімкі зміни відбуваються на протязі останніх десятиліть. Інтерес психологічної науки до проблеми часу не випадковий і пояснюється, насамперед, тим, що всі основні об'єкти дослідження в психології є динамічними феноменами, що розвиваються. Різні аспекти проблеми «людина і час» стали предметом досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних авторів, що належать до різних наукових шкіл і напрямків. Так, дослідженнями проблеми психологічного часу займалися такі

вітчизняні вчені, як С.Л. Рубінштейн, К.А. Абульханова-Славська, В.І. Ковальов, Д.А. Леонтєв, М.М. Толстих, Є.Ю. Мандрікова, Р.А. Ахмеров, Т.Н. Березина, А. Сирцова, В.Є. Чудновській, Д.Г. Елькін, Б.І. Цуканов, З.А. Кіреєва, В.В. Рибалко, Т.М. Титаренко, О. Полунін і багато інших. У зарубіжній психології питання психологічного часу і часової перспективи розглядалися в роботах таких вчених, як Р. Фресс, Л. Франк, К. Левін, Ж. Нюттен, Ж. Келлі, Ф. Зімбардо, Т. Коттл, Е. Шостром, Ф. Мелджес, Н. Фезер, М. Бонд, Р. Еммонс та інші. Незважаючи на те, що на сьогоднішній день питання, пов'язані з часовою перспективою активно досліджуються, однак, як у вітчизняній, так і в зарубіжній психології не весь спектр питань, пов'язаних з проблемою часової перспективи є вирішеним. В зв'язку з цим, метою нашого дослідження було виявити зв'язок часової перспективи і особливостей цілепокладання особистості на різних етапах онтогенезу.

Об'єкт нашого дослідження - часова перспектива особистості.

Предмет дослідження - взаємозв'язок часової перспективи і усвідомлених цілей на різних етапах онтогенезу.

Спираючись на основні положення концепції часової перспективи Ф.Зімбардо, нами було висунуто припущення, що існують взаємозв'язок між цілеспрямованістю особистості і майбутньою часовою перспективою.

Загальне число випробовуваних склало 100 осіб, віком від 18 до 60 років.

В результаті проведеного теоретико-методологічного аналізу основних наукових підходів, часова перспектива особистості в нашій роботі розглядається як загальність поглядів індивіда на психологічне майбутнє і психологічне минуле, що формується на основі когнітивних процесів, які розділяють життєвий досвід людини на часові рамки минулого, сьогодення і майбутнього [1]. Часова перспектива є передумовою формування та розвитку особистості, відіграє важливу роль в усвідомленні людиною сенсу життя і пов'язана з системою цінностей і цілей людини [1, 3, 5]. В результаті теоретичного аналізу досліджень проблеми цілепокладання особистості, в нашій роботі під процесом цілепокладання розуміється процес формування цілей з їх подальшою реалізацією в практичній діяльності. Цілі розглядаються нами в якості системоутворюючого фактора, що лежить в основі саморегуляції і

процесу досягнення результату діяльності [2, 4].

В результаті емпіричного дослідження, нами був проведений аналіз часової локалізації смислових орієнтирів, а саме, співвіднесення часових перспектив і локалізація основних цілей в минулому, сьогодні або майбутньому. Так, за методикою часової перспективи Зімбардо (ZTPI) нами було встановлено, що орієнтація на теперішню часову перспективу - Гедоністичне теперішнє - переважає у піддослідних 18-20 років – 78 % піддослідних. В той же час, часова перспектива Майбутнє переважає у піддослідних 40-60 років - 58 % піддослідних та 44% піддослідних 20-40 років. За результатами тесту смисложиттєвих орієнтацій (СЖО) Леонтьєва, у піддослідних 18-20 років переважають параметри «Локус контролю-життя» і «Цілі у житті», що виражається в переконаннях і цілях, пов'язаних з подіями теперішнього часу. В той же час, у 69 % піддослідних 20-40 років і 95 % піддослідних 40-60 років переважає параметр «Цілі у житті», що виражається у наявності цілей, пов'язаних з майбутнім, які надають життю осмисленість і спрямованість. Отримані результати за методикою часової перспективи Зімбардо (ZTPI), та за тестом смисложиттєвих орієнтацій (СЖО) Леонтьєва, узгоджуються між собою та не суперечать літературним даним. В результаті факторного аналізу, нами, також, були виявлені відмінності в особливостях цілепокладання піддослідних різних вікових груп, які пов'язані з різним компонентним складом основних факторів і наявністю різних факторів у піддослідних 18-20 і 20-40 років. Таким чином, в результаті емпіричного дослідження, нами було підтверджено, що часова перспектива має вікову обумовленість і представляє собою динамічну характеристику, яка змінюється в процесі діяльності і протягом життя людини. Наше припущення, що існують зв'язок між цілеспрямованістю і майбутньою часовою перспективою було підтверджено. У той же час, отримані результати, що показують особливості часової перспективи в різні періоди онтогенезу, можуть бути пов'язані як з внутрішніми причинами, так і з соціокультурним контекстом і мають важливе значення для вивчення розвитку як особистості, так і суспільства в цілому.

Список використаної літератури:

1. Зімбардо Ф. Парадокс часу. Нова психологія часу, яка поліпшить

ваше життя / Ф.Зимбардо, Дж.Бойд. – Спб.: Мова, 2010.

2. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / А.Н. Леонтьев. - М.: Смысл, 2004.

3. Леонтьев Д.А. Тест смысложизненных ориентаций (СЖО) / Д.А. Леонтьев – М.: Смысл, 2006. – 18 с.

4. Швалб Ю.М. Психологические модели целеполагания / Ю.М. Швалб. – Киев: СТИЛОС, 1997. - 236с.

5. Zimbardo P.G. A new perspective on psychological time: Theory, research, and assessment of individual differences in temporal perspective // Psychology of Time. Part II. Special Issues, Theory and Models / Eds. G. Mucciarelli, R. Brigati. - 1998. N 3. - P. 59-78.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ, ЯКІ МАЮТЬ ВИСОКИЙ РІВЕНЬ АГРЕСІЇ, СПРИЧИНЕНИЙ ФАКТОРОМ СІМЕЙНОЇ ДЕПРИВАЦІЇ

Саросіян О.Г., м. Кіровоград,

Кіровоградський інститут регіонального управління та економіки

Актуальність теми дослідження. В практичній діяльності психолога ЗНЗ нерідко зустрічаються підлітки з проявами наслідків сімейної депривації. Під сімейною депривацією розуміють позбавлення або нестачу нормальних батьківсько-дитячих стосунків та відносин. В першу чергу, під вплив фактору сімейної депривації потрапляють такі категорії дітей, як: діти-сироти, діти під опікою та всиновлені діти. Але все частіше, стали траплятися випадки формування сімейної депривації в зовні благополучних сім'ях.

В підлітковому віці відбувається формування всіх основ особистості, а такі обставини як: перехід від опікуваного дорослими дитинства до самостійності, зміна звичного шкільного навчання на інші види соціальної діяльності, а також, бурхлива гормональна перебудова організму - роблять підлітка особливо вразливим до негативних впливів середовища. При цьому необхідно враховувати властиве підліткам прагнення звільнитися з-під опіки та контролю рідних, вчителів та